

SOKOL V PRAZE 2

historie a současnost

SOKOL V PRAZE 2

historie a současnost

SOKOL V PRAZE 2

historie a současnost

ÚVOD

Vážený čtenáři,

v letošním roce 2022 slavíme 160 let vzniku tělovýchovné organizace Sokol, která se významnou měrou podílela na dějinách a směřování našeho národa. Patří k nejstarším spolkům v České republice. Sokol se spolupodílel na formování české národní identity, spoluutvářel vznik samostatného Československa, významnou měrou se zapojil do dění v těžkých chvílích naší země. Od začátku do dnešních dní usiluje o celkový rozvoj osobnosti člověka – fyzický i duchovní. Svě členy vede k lásce k rodné zemi a k úctě k duchovnímu dědictví našeho národa, ke spravedlivému a čestnému jed-

nání, k aktivitě, samostatnosti a schopnosti pomáhat. Přitom vychází z odkazu Miroslava Tyrše a Jindřicha Fügnera. Jsem hrdá na to, že právě naše městská část je se Sokolem a jeho vznikem tak úzce spjatá. Vždyť v roce 1863, pouhý rok po založení Tělocvičné jednoty pražské, jak se Sokol zpočátku jmenoval, zde v Žitné ulici vyrostla první sokolovna. Na její stavbě a výzdobě se podíleli přední architekti a výtvarníci. Dodnes zde působí Sokol Pražský. V roce 1887 vznikl Sokol Královské Vinohrady a tři roky poté i Sokol Vyšehrad. Všechny tři sokolské jednoty jsou naší chloubou. Nejen díky historickému kontextu, ale zejména proto, že do dnešních dnů nesou sokolské myšlenky a tradici. Vedle sportovních a tělovýchovných aktivit byla tato organizace vždy nositelem demokratických a humanistických principů. A právě proto se všechny totalitní ideologie 20. století soustředily na její likvidaci. Avšak pravda, statečnost a víra v dobro vždy vítězí nad zlem, proto i díky sokolům, kteří v dobách nejtěžších se těchto idejí nikdy nevzdali, si můžeme společně se Sokolem po celé naší zemi připomínat jeho významné jubileum. Být sokolem je životní styl, způsob myšlení, je to vize, naděje a budoucnost. Ideje Sokola jsou stále živé a oslovují lidi v 18 zemích po celém světě, kde je v sokolských jednotách soustředěno více než sto šedesát tisíc členů. Naše publikace, věnovaná tělovýchovným jednotám Sokol na území Prahy 2, je jen malým dárkem, kterým chceme vzdát této organizaci hold a poděkování. Věřím, že se vám bude líbit, leccos nového si v ní najdete, a pokud dosud nejste, třeba se díky ní stanete jedním ze sokolů.

Bratři a sestry, nazdar!

ALEXANDRA UDŽENIJA
starostka MČ Praha 2

Vážení čtenáři,

řekne-li se Sokol, vybaví se vám možná především cvičení, příležitost ke sportování v různých disciplínách, tělocvičny v sokolovnách nebo působivé sestavy předváděné na všesokolských sletech. Sám jsem měl podobné dojmy a zážitky z mládí, kdy mne otec vodil do místního Sokola v dobách chvilkového uvolnění v 60. letech. Utekla řada let a s přibývajícím věkem si stále více uvědomuji širší historické a společenské souvislosti. Snažím se vžít do atmosféry, kdy se ve druhé polovině 19. století český národ nadechoval s novou energií, vznikala řada spolků

včetně Sokola. Ten podle Tyršova hesla „*Tužme se!*“ propojoval „tužení“ těla i ducha, společenskou sounáležitost i národní hrdost. Sokolové vyznávali principy svobody a rovnosti, což se projevilo v tykání a oslovení „*bratře*“. Pokora zase vyzařuje z Fügnerova hesla „*Ni zisk, ni slávu!*“. Cenné sokolské hodnoty se opakovaně prokázaly v dějinách naší země. Ať již úsilím korunovaným vznikem republiky a působením v legiích, nebo účastí v protinacistickém odboji. Ani nacistická, ani komunistická totalita sokoly nezlomila a vždy se znovu vzchopili k obnovení tradic. I v dnešní době vnímám určitý přesah činnosti sokolů, jejich celkový přínos naší společnosti tolik poznamenané ekonomickými a komerčními tlaky i ve sportu. Vážím si práce mnoha žen a mužů, kteří cvičí s dětmi ve svém volném čase, přenášejí do dalších generací sokolské hodnoty a dávají jim i osobní příklad. Je na co navazovat i v naší městské části. Přeji Vám, ať v publikaci najdete zajímavé informace a poznáte místa v Praze 2, která budete možná vnímat novým pohledem, s novou inspirací.

JAROSLAV ŠOLC
místostarosta pro kulturu
a sport MČ Praha 2

Z HISTORIE
SOKOLA

Josef Mánes (1820–1871), ČERVENÁ STRANA PRAPORU SOKOLA PRAŽSKÉHO, *líč olejomalba na červeném hedvábí, 200 x 220 cm, 1862, Národní muzeum*

ZALOŽENÍ TĚLOCVIČNÉ JEDNOTY PRAŽSKÉ Po pádu Bachova absolutismu a uvolnění poměrů v Rakousko-Uhersku po roce 1859 vznikla v monarchii nová ústava, která umožňovala sdružování do nejrůznějších spolků. Kromě pěveckých spolků či Umělecké besedy se také dařilo různým tělocvičným jednotám. V Čechách působily například tzv. turnerské spolky (Turnerverein), převážně německé, které inspirovaly Miroslava Tyrše a Jindřicha Fügnera k založení spolku ryze českého. Oba protagonisté se potkali poprvé v roce 1860 v myslivně „Na Králi“ nedaleko Nového Jáchymova. Jindřich Fügner v myslivně pobýval s rodinou a Miroslav Tyrš nedaleko vychovával syny továrníka Bartelmuse.

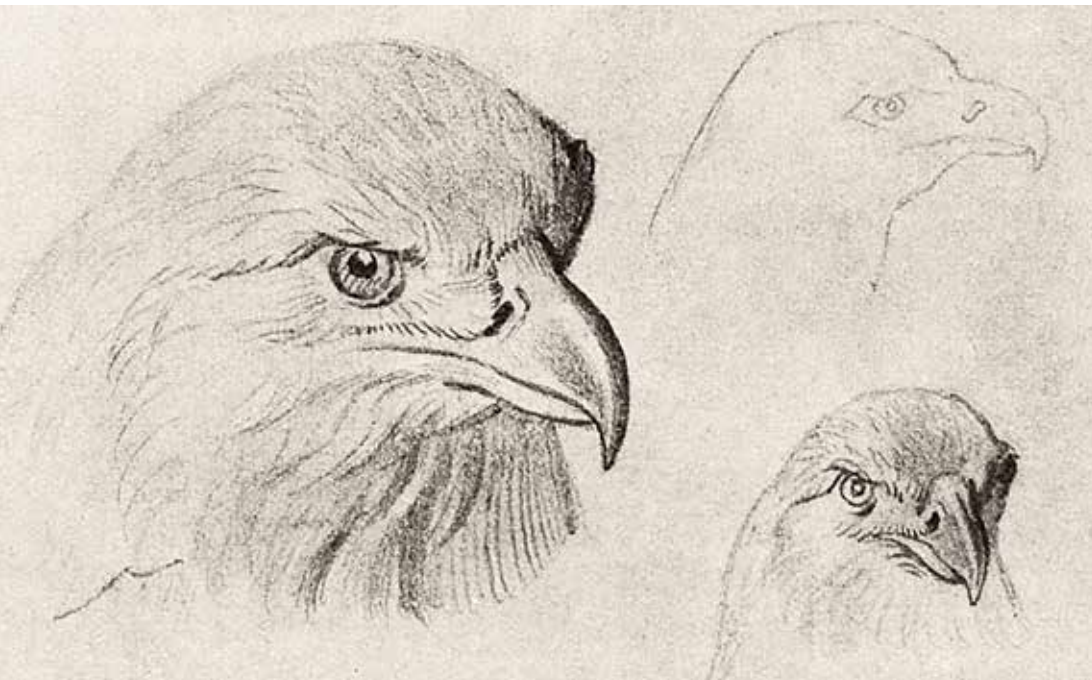
Po Tyršově návratu do Prahy a poradách představitelů české politiky a kultury, mezi nimiž nechyběli bratři Eduard a Julius Grégrovi, Jan Evangelista Purkyně,

Josef Mánes (1820–1871), BÍLÁ STRANA PRAPORU SOKOLA PRAŽSKÉHO, *rub olejomalba na bílém hedvábí, 200 x 220 cm, 1862, Národní muzeum*

Emanuel Tonner, Rudolf Thurn-Taxis či Josef Wenzig, vypracovali M. Tyrš a E. Grégr v prosinci 1861 návrh stanov spolku, který však c. a k. místodržitelství úřad s připomínkami vrátil. Po úpravách bratry Grégrovými byly stanovy v lednu schváleny. Stojí v nich mj., že „*Účel jednoty jest, aby se pěstoval tělocvik společným cvičením, společnými výlety, zpěvem a šermováním*“. Dále, že znakem jednoty je „*Sokol v letu*“. Nosnými myšlenkami nového spolku bylo spojení tělesné zdatnosti, společenského a kulturního života i posilování národního uvědomění.

Ustavující schůze (valná hromada) spolku se konala dne 16. 2. 1862 v Malypetrově tělocvičném ústavu v Panské ulici. Jan Malypetr (též Malýpetr) byl učitel a nadšený propagátor tělocviků. Setkání bylo přítomno 75 účastníků. Členy prvního výboru byli zvoleni (uvádíme i s tituly): ředitel pojišťovny Jindřich Fügner (starosta), PhDr. Miroslav Tyrš (správce/náčelník), MUDr. Eduard Grégr

Josef Mánes (1820–1871)
PRAPOR PRAŽSKÉHO SOKOLA (studie)
kresba tužkou na papíře

(jednatel), ředitel plynárny Karel Šteffek (pokladník), MUC. Tomáš Černý (zapisovatel), JUDr. Julius Grégr, sedlář Jan Kryšpín, sládek Ferdinand Náprstek, magistrátní úředník František Písařovic, prof. Rudolf Skuherský, prof. Emanuel Tonner a kníže JUDr. Rudolf Thurn-Taxis. Termín konání schůze je považován za datum vzniku Sokola, i když do oficiálního názvu se Sokol dostal až později (v roce 1864, na návrh E. Tonnera).

Události nabraly rychlý spád. Na další schůzi bylo ještě v únoru zvoleno prvních deset cvičitelů. V březnu bylo zahájeno cvičení v tělocvičně Malypetrova ústavu a vyšlo Tyršovo nově utvořené tělocvičné názvosloví pro prostná a nářadová cvičení. Poprvé byly užity červené odznaky, kokardy se sokolím pérem a písmenem „S“. Na návrh J. Fügnera bylo zavedeno vzájemné tykání a oslovení „bratře!“. V dubnu pak bylo přijato M. Tyršem navržené heslo „Tužme se!“ a J. Barákem navržený pozdrav „Na zdar!“. V polovině roku se z kapacitních důvodů cvičení přesunulo do sálu Apollo v Ječné ulici. Později se cvičilo i v Konviktu v Bartolomějské ulici.

Josef Kočí (1880–1961), ODEVZDÁNÍ SOKOLSKÉHO PRAPORU MALOVANÉHO JOSEFEM MÁNESEM (1862) KROUŽKEM ČESKÝCH PANÍ V ČELE S KAROLINOU SVĚTLOU
olej na plátně, 101,5 x 138 cm, 1926, Národní muzeum

Dne 1. června 1862 se konalo slavnostní shromáždění a veřejné cvičení v sále Apollo za účasti výkvětu české společnosti. Vystoupil při něm i pěvecký spolek Hlahol. Součástí programu bylo i slavnostní předání sokolského praporu vytvořeného Josefem Mánesem. Byl to dar českých dam Sokolu s věnovací listinou uloženou v žerdi praporu. Slavnostní řeč pronesla matka praporu Karolina Světlá. Mezi družičkami byla i tehdy sedmnáctiletá Klementina (Klemeňa) Hanušová, pozdější cvičitelka Tělocvičného spolku paní a dívek pražských. Na sokolském praporu, malovaném olejovými barvami, vyniká na červeném pozadí pták sokol s mohutnými křídly, nad jehož hlavou se klene stuha s nápisem „Tužme se!“. Červené pozadí, bílý sokol a modrá stuha odkazují na slovanské barvy.

K událostem roku 1862 dodejme, že po pražském vzoru bylo založeno ještě téhož roku v Čechách a na Moravě dalších sedm sokolských jednot.

NOVORENESANČNÍ BUDOVA SOKOLA PRAŽSKÉHO V SOKOLSKÉ ULICI
(DŘÍVĚJŠÍ HRADEBNÍ ULICE)

STAVBA PRVNÍ SOKOLOVNY 1863 Zakladatelé spolku si uvědomovali, jak důležité je mít kde cvičit, neboť hostování v jiných tělocvičnách již kapacitně nedostačovalo. Sám starosta Jindřich Fügner proto v roce 1863 zakoupil pozemek v Hradební ulici u Novoměstských hradeb a financoval i stavbu nové sokolovny. Novorenesanční budova Sokola Pražského byla postavena podle návrhu zkušeného architekta Vojtěcha Ignáce Ullmanna (1822–1897) ve velmi krátkém čase. V červenci byl samotnými sokoly zahájen výkop základů a 9. prosince 1863, po pěti měsících, se v nové budově již cvičilo. Sál tělocvičny byl později pojmenován po J. Fügnerovi, který měl v budově i svůj byt. V roce 1867 dala sokolovna nové jméno i Hradební ulici, která byla přejmenována na Sokolskou.

První sokolovna byla později rozšířena a upravena. Sokolu Pražskému slouží dodnes. Více informací o budově najdete v této publikaci v části Sokolská místa.

Další sokolovny začaly vznikat po celé zemi. Stavělo se v různých letech a podle návrhů různých autorů, a tak se sokolovny rovněž také svědkem proměn architektonických stylů. Dodnes u nás existuje na 750 sokoloven a jen na území Prahy 2 stojí další dvě sokolovny ve funkcionalistickém stylu.

Antonín Levý
(1845–1897)
BUDOVA
SOKOLA
PRAŽSKÉHO

BUDOVA
SOKOLA
PRAŽSKÉHO

MIROSLAV TYRŠ PhDr. Miroslav Tyrš (17. 9. 1832 – 8. 8. 1884) se narodil jako Friedrich Emmanuel Tirsch na zámku v Děčíně do rodiny sudetoněmeckého lékaře, který o čtyři roky později zemřel na tuberkulózu. Po smrti matky byl chlapec vychováván u příbuzných nejprve v Kropáčově Vrutici, poté v Praze, kam odešel na studia.

Býval od dětství často nemocen, proto na radu lékaře začal pravidelně cvičit a chodil do ústavu Jana Malypetra v Panské ulici. Ovlivnil ho také revoluční rok 1848, kdy se rozhodl přestoupit na vlastenecky orientované Akademické gymnázium, kde na něj ještě měli vliv i profesori V. K. Klicpera a Josef Jungmann. Zajímal se o antické umění, filozofii a estetiku,

vystudoval proto filozofickou fakultu, ale kromě toho také anatomii na lékařské fakultě a matematiku. V roce 1860 promoval jako doktor filozofie. Od roku 1855 působil jakožto vychovatel a ve svém volnu pracoval na českém tělocvičném názvosloví. V roce 1861 se vrátil do Prahy, kde se mimo jiné živil jako cvičitel soukromého tělocvičného ústavu.

S Jindřichem Fügnerem se potkal na Křivoklátsku v roce 1860. Velmi si porozuměli nejen co se týče vlasteneckého cítění, ale i v názorech na politiku, filozofii či umění a tělovýchovu. Vzniklo mezi nimi silné přátelské pouto. V roce 1862 došlo k uskutečnění jejich myšlenky, založení českého spolku Tělocvičná jednota pražská (později Sokol Pražský).

V letech 1862–1864 byl Tyrš jeho prvním náčelníkem. Vypracoval sokolské řády, vytvořil české tělocvičné názvosloví a v díle Základové tělocviku formuloval odborné zásady pro sokolskou činnost. Navrhl uspořádat první sokolský slet již v roce 1866, ale úřady ho zakázaly. Pro první číslo časopisu Sokol napsal úvodní stať *Náš úkol, směr a cíl*. Jako I. všesokolský slet se uvádí Jubilejní slavnost Sokola Pražského v červnu roku 1882 na Střeleckém ostrově. Navštívilo ho 2500 diváků a gymnastickou sestavu zacvičilo 696 cvičenců. M. Tyrš naplánoval i slavnostní průvod Prahou, kde šlo 1600 krojovaných sokolů.

V té době se Miroslav Tyrš také věnoval politice, byl zvolen do Českého zemského sněmu za stranu Mladočechů a stal se i poslancem Říšské rady. Stal se předsedou Výtvarného odboru Umělecké besedy a byl členem poroty pro schářskou výzdobu Národního divadla. V roce 1881 byl jmenován docentem na České technice, tři roky na to profesorem na FF UK. Pracoval jako redaktor časopisu *Zlatá Praha* a měl spolupracovat na vydání *Dějin výtvarných umění pro Ottovo nakladatelství*. Stačil však odevzdat jen první část.

Byl také vychovatelem a soukromým učitelem Fügnerovy dcery Renáty, kterou si v roce 1872 vzal za manželku (byla o 22 let mladší). U Tyrše se brzy začaly

projevovat první příznaky nervového onemocnění. Při svém druhém léčebném pobytu v Tyrolských Alpách v roce 1884 měl však nehodu a ve svých 51 letech se utopil v horské říčce Ötztaler Ache nedaleko Oetz.

Prof. PhDr. Miroslav Tyrš odpočívá společně se svým přítelem Jindřichem Fügnerem na Olšanech. Socha dr. Miroslava Tyrše zdobí vestibul vinohradského Sokola v Polské ulici 2400/1a. Tyršovo jméno nese ulice na Novém Městě, která je kolmá na Sokolskou.

JINDŘICH FÜGNER

(12. 9. 1822–15. 11. 1865) se narodil do rodiny úspěšného obchodníka s textilem a vlastence. Dostalo se mu vynikajícího vzdělání. Nejprve studoval na gymnáziu, ale ze školy musel odejít pro svobodomyšlné jednání. V době, kdy se již sám věnoval obchodu a byl zámožný, se nadále soukromě vzdělával, cestoval, studoval dějiny včetně antiky, uměl několik cizích jazyků a věnoval se hudbě a sportu. Mezi zajímavosti se řadí jeho zájem o stenografii, užívání těsnopisu velmi podporoval. Po roce 1848 se díky svým demokratickým názorům a kvůli nesouhlasu s Bachovským absolutismem dostal do vlasteneckých kruhů. V roce 1853 se oženil s Kateřinou Tureckou, s níž měl dceru Renátu.

Fügner se stal v roce 1855 generálním zástupcem italské pojišťovací společnosti se sídlem v Terstu. Působil v pražské průmyslové a obchodní komoře, v pražském obecním zastupitelstvu, založil Českou hypoteční banku a působil ve výboru pro zbudování Národního divadla.

Po seznámení s Miroslavem Tyršem vzniklo mezi oběma muži porozumění a hluboké přátelství. Fügner se stal v roce 1862 jedním z nejdůležitějších zakladatelů spolku Tělocvičná jednota pražská (Sokol Pražský). Stal se prvním starostou spolku, byl jeho mecenášem a schopným organizátorem. Financoval stavbu první sokolovny, kde posléze i bydlel. Navrhl a zavedl tykání všech členů a oslovování „bratře“. Spolupracoval na návrhu sokolského stejnokroje, který navrhl Josef Mánes. Na Fügnerovo přání byla použita červená garibaldiovská košile.

Jindřich Fügner náležel ke vzdělaným a politicky probudilým představitelům pražského měšťanstva a do dějin se zapsal jako velmi schopný, štědrý, pracovitý, čestný stoupenec demokratických idejí svobody a společenské rovnosti. Nedožil se však ani sňatku dcery Renáty s Miroslavem Tyršem, ani prvního všesokolského sletu. Zemřel 15. listopadu 1865 ve věku pouhých 43 let na onemocnění krve. Poslední rozloučení odpovídalo jeho vysokému společenskému postavení. Jeho ostatky byly tři dny vystaveny na katafalku v sokolovně a pohřební průvod a obřad na Olšanských hřbitovech probíhaly za masové účasti široké veřejnosti. Na Olšanských hřbitovech má monumentální hrobku, ve které je pohřben i Miroslav Tyrš. S nimi zde leží i Jindřichova manželka Kateřina, rozená Turecká, i jeho dcera Renáta, pozdější manželka Miroslava Tyrše.

Jan Preisler (1872–1918), VÍTĚZSTVÍ, olej na plátně, 325 x 600 cm
 rozměrná dekorativní luneta pro III. slet České obce sokolské,
 který se konal v roce 1895, tuto repliku autor vytvořil o rok později

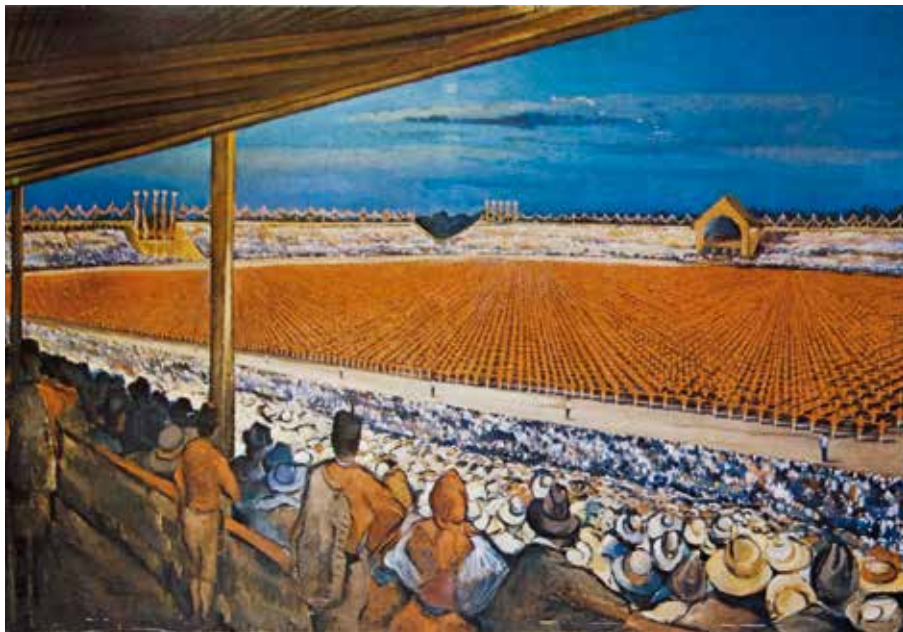
František Ženíšek (1849–1916), SOKOLSKÝ SLIB (studie)
 rozměrná dekorativní luneta pro Tyršův sál v budově
 Tělocvičné jednoty pražské, Sokol Pražský

SOKOL V DALŠÍCH LETECH PO SVÉM VZNIKU Sokol se jako česká organizace i v rámci politických poměrů Rakousko-Uherska úspěšně rozvíjel. Byly zakládány další jednoty nejen v českých zemích, ale i v zahraničí. Sokolové pěstovali jak tělocvik, tak žili i čilým spolkovým životem. Pořádali společné výlety, přednášky i kulturní akce. Dne 22. 5. 1865 uspořádali první šibřinky – sokolský maškarní ples. Tato každoroční tradice přetrvává dodnes. V roce 1867 se na Rohanském ostrově konalo první sokolské vystoupení na veřejnosti. Součástí bylo cvičení na náradí, šplh, skoky do dálky aj. M. Tyrš s cvičiteli připravil cvičení s hudbou a šermířský rej. Tato akce byla předzvěstí pozdější tradice všesokolských sletů. Za první všesokolský slet je považována Jubilejní slavnost Sokola Pražského k 20. výročí založení, která se konala v červenci 1882 na Sřeleckém ostrově. Slavnosti se zúčastnili cvičenci ze 76 sokolských jednot a také hosté z Polska a Ameriky. S přestávkami, způsobenými oběma světovými válkami a později obdobím komunistické totality, trvá tradice všesokolských sletů s mezinárodní účastí dodnes. Zatím poslední XVI. všesokolský slet 2018 se konal v roce 100. výročí vzniku republiky.

Vraťme se však v čase zpět. Dne 29. listopadu 1869 byl při Sokole Pražském ustaven Tělocvičný spolek paní a dívek pražských, jehož první předsedkyní byla spisovatelka Žofie Podlipská, ve výboru byla též manželka zesnulého starosty Kateřina Fügnerová. První cvičitelkou byla Klementina Hanušová. Ženy

poprvé cvičily na IV. všesokolském sletu v roce 1901. Roku 1902 byl Spolek volně včleněn do České obce sokolské, ve které však již dříve měly ženy své odbory. V roce 1921 pak Tělocvičný spolek paní a dívek pražských fakticky zaniknul. Sokolové a sokolky od té doby působí společně.

V roce 1871 vyšlo první číslo Sokola, „časopisu zájmům tělocvičným věnované-ho“. Jeho úvodem je stať Miroslava Tyrše *Náš úkol, směr a cíl*. Tyrš se dále věnoval metodice cvičení, vytvořil celou tělocvičnou soustavu a české tělocvičné názvosloví. V Sokole působila řada významných osobností české společenské a politické scény. Dne 17. 4. 1884 vstoupil do Sokola Pražského Tomáš Garrigue Masaryk. V březnu 1889 byla ustavena Česká obec sokolská (ČOS), která od roku 1925 sídlí v Tyršově domě v Praze na Újezdě. (pozn.: dle podkladů Sokola Pražského)

Otakar Nejedlý (1883–1957), VŠESOKOLSKÝ SLET, olej na plátně, 1920

TITULNÍ LIST ČASOPISU SOKOL Z ROKU 1871

Rakousko-uherské úřady před válkou činnost Sokola neomezovaly, avšak všechny veřejné akce a výlety musely jednoty předem hlásit u příslušných okresních hejtmanství, což činily všechny spolky. Po vypuknutí války narukovalo mnoho sokolů do armády. V sokolských jednotách zůstali jen starší muži, ženy, dorostenci a žáci. Ústředí ČOS si uvědomovalo, že za podporu monarchii nepřátelským Jihoslovanům, se Sokol dostane do hledáčku rakouských úřadů. Svoji loajalitu Rakousku-Uhersku projevoval zapůjčením sokoloven pro vojenské lazarety, pečováním dámského odboru o raněné vojáky a přípravou mládeže pro vojenskou službu. I když došlo 24. listopadu 1915 z výnosu rakousko-uherského c. k. ministerstva vnitra k rozpuštění sokolského ústředí ČOS, činnost sokolských jednot jako samostatných právních subjektů pokračovala. Ostražitost monarchie se brzy ukázala jako opodstatněná. Roku 1914 tvořili sokolové ve Francii významnou část české vojenské skupiny Nazdar, která se stala součástí francouzské cizinecké legie. Rota vybojovala 9. května 1915 památnou bitvu u Arrasu. O klíčovém zastoupení sokolů v československých legiích v Rusku svědčí i to, že v nich byl zaveden sokolský řád a názvosloví, oslovení „bratře“ a sokolský pozdrav „Nazdar“. Do konce války dosáhly československé legie v Rusku, ve Francii a v Itálii počtu téměř sto tisíc mužů. Význam sokolů pro vznik republiky ocenil i prezident T. G. Masaryk svým vyjádřením: „Bez sokolů by nebyly legie, bez legií by nebylo Československo.“

V den vzniku samostatného československého státu, 28. října 1918, rozhodlo vedení České obce sokolské o vytvoření tzv. Národní stráže. Rodící se republika chyběla mocenské opory, především armáda, protože legionáři, kteří se měli stát jejím základem, se ještě nestačili vrátit do vlasti. Ukončením činnosti Národních strážů úkoly sokolů při zajišťování státní moci neskončily a dobrovolnické Pluky Stráže svobody, složené opět převážně ze členů sokolských jednot, se v roce 1919 zapojily do bojů s Maďary na Slovensku.

V období první republiky se Sokol stal opravdu celonárodní organizací. Každý 15. občan byl jeho členem a celkový počet se blížil k milionu. ČOS měla již 52 žup, z toho šest na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Vrcholila výstavba sokoloven, které vyrostly v téměř každém československém městě či malé obci. Sokolští sportovci se stali páteří reprezentačních výběrů mladého státu a na jejich konto jde také zisk většiny předválečných československých olympijských medailí, včetně té první zlaté, kterou získal na OH 1924 v Paříži gymnasta Bedřich Šupčík. Činnost a vliv Sokola se však v době mezi válkami neomezoval jen na tělovýchovu, zásadně se podílel na našem dění kulturním, sociálním, ekonomickém a politickém a stal se takřka zástupným symbolem českého národa a samostatného státu. (pozn.: dle podkladů ČOS, <https://www.sokol.eu/historie-sokola-pamatky>)

PRAVOSLAVNÝ CHRÁM
SV. CYRILA A METODĚJE

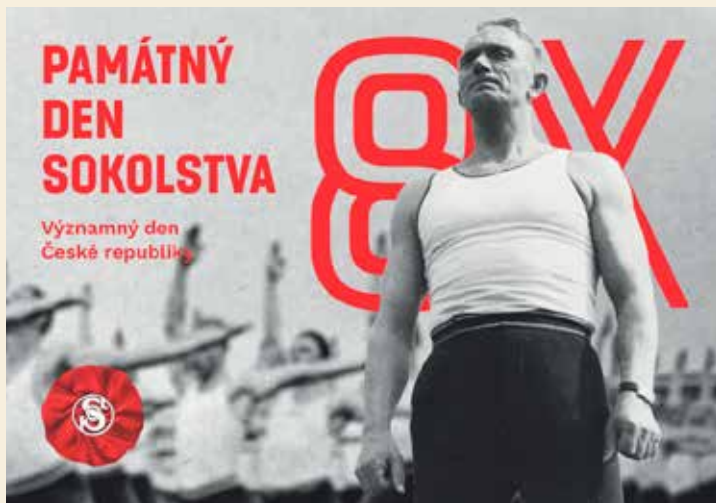
NÁRODNÍ PAMÁTNÍK
HRDINŮ HEYDRICHIÁDY

SOKOLOVÉ V ODBOJI PROTI NACISMU Rok 1938 znamenal těžkou ránu pro Československou republiku. V atmosféře plné nejistoty, strachu o osud republiky i odhodlání ji bránit, vrcholily přípravy X. všesokolského sletu. Nejpůsobivějším okamžikem sletu byla skladba Přísaha republiky, které se účastnilo na 30 tisíc cvičenců. Ale zářijová Mnichovská dohoda a okupace českých zemí v březnu 1939 rozmetaly veškeré naděje. Byli to opět sokolové, kteří se od prvních dnů po vzniku Protektorátu Čechy a Morava zapojili do činnosti prakticky všech odbojových organizací. Vytvořili i vlastní organizaci Obec sokolská v odboji. V čele odbojové sítě, která se od ústředí odvíjela přes župy až do místních jednot, stáli čelní činovníci sokolské obce, především náčelník Augustin Pechlát. Taková síť, bohužel, nezůstala před gestapem dlouho utajena. V dubnu 1941 nařídil K. H. Frank, aby byla zastavena činnost Sokola. To byl pouze první krok ve snaze okupantů o eliminaci sokolského odboje.

Reinhard Heydrich rozpoutal ihned po svém nástupu do funkce zastupujícího říšského protektora v září 1941 krvavé represe proti českému odboji. Padl jim za oběť i Augustin Pechlát. V noci ze 7. na 8. října 1941 byla zahájena „Akce Sokol“, při které byli systematicky zatýkáni členové vedení sokolské obce, žup i funkcionáři jednot. Celkem bylo postiženo asi 1500 sokolů. Většina z nich byla transportována přes Malou pevnost v Terezíně do koncentračního tábora v Osvětimi. Ještě během vlny zatýkání, 8. října 1941, podepsal Reinhard Heydrich úřední výměr o rozpuštění České obce sokolské. Hlavním argumentem byla skutečnost, že organizační aparát Sokola sloužil v masovém měřítku odbojovému hnutí. Nejvýznamnějším skutkem sokolského odboje se stala spolupráce při atentátu na Reinharda Heydricha. Sokolští odbojáři pojali atentát velmi osobně – jako krevní mstu nikoliv pouze za popraveného náčelníka Pechláta, ale především za mrtvé z „Akce Sokol“. Bez doslova sebevražedné pomoci sokolů by se atentát nemohl nikdy uskutečnit.

Sokolové se zapojili do bojů druhé světové války na všech frontách. Porážka nacistického Německa pro ně byla nejen cestou k osvobození okupované vlasti, ale i k uchování tradičních sokolských ideálů. Když byla v dubnu 1940 v Paříži založena Sokolská župa Zahraniční, přivítal její vznik náčelník československé vojenské správy, generál Sergěj Ingr slovy: *„Tak jako vždy, kdy národ náš potřeboval pomoci sokolského bratrstva, tak i nyní spoléhá na všechna věrná československá srdce, že se ozvou, když Vlast zavolala. Jsem rád, že opět mohu zařaditi naše Sokolstvo mezi nejvěrnější.“* Celkové ztráty ČOS z let 1939 až 1945 byly po válce zpracovány na podkladě odpovědí z 80 % sokolských jednot Čech a Moravy. Vězněno bylo 11 611 členů obce sokolské. Z toho 1212 sokolů a sokolek nacisté popravili, v koncentračních táborech, káznících a věznicích zemřelo dalších 2176. Z řad dorostenců a dorostenek nepřežilo válku 124 osob. V českém povstání padlo 654 sokolů, raněno bylo dalších 164. Odhodlání mužů i žen z řad Sokola, hraničící se sebeobětováním, bylo pro okupanty obrovským překvapením. František Pecháček vyjádřil pocity mnohých sokolů ve svých posledních slovech, pronesených ke spoluvězňům: *„Sbohem, bratři, vím, že jdu na smrt, ale nebojím se jí. Statečný muž umře jednou, jen zbabělci umírají stokrát. Umřu s klidem, protože vím, že naše oběti nebyly marné.“* (pozn.: dle podkladů ČOS, <https://www.sokol.eu/historie-sokola-pamatky>)

PAMÁTNÝ DEN
SOKOLSTVA
FRANTIŠEK
PECHÁČEK

PAMÁTNÝ DEN SOKOLSTVA, 8. ŘÍJNA *Památný den sokolstva je poctou všem členům a členkám Sokola, kteří během téměř 160 let existence spolku obětovali své životy v boji za svobodu, demokracii a samostatnost. Od roku 2019 je zařazen do kalendáře významných dnů České republiky. Datum 8. října bylo zvoleno jako připomínka tragických událostí roku 1941.*

V noci ze 7. na 8. října 1941 totiž na základě výnosu zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha gestapo zatkl v rámci „Akce Sokol“ 1500 sokolských činovníků. Byli vězněni, mučeni a deportováni do koncentračních táborů. Plných 93 % z nich do konce války zahynulo.

Ještě během této noci Heydrich podepsal úřední výměr o rozpuštění České obce sokolské, kterou nacisté považovali za nejnebezpečnější domácí organizaci působící v odbojovém hnutí. Nejvýznamnějším skutkem sokolského odboje se pak stala spolupráce při atentátu na Reinharda Heydricha.

Jako symbol Památného dne sokolstva byl vybrán František Pecháček, sportovec, československý olympionik, sokolský činovník, autor legendární sletové skladby mužů z roku 1938 nazvané Přísaha republiky. Jako jeden z čelných představitelů domácího odboje byl v roce 1944 umučen nacisty.

Památný den sokolstva si 8. října připomínají sokolové v celé zemi. Součástí pietních akcí je zpravidla i Večer sokolských světél, kdy se po vodě pouští svíčky na počest obětí. Česká obec sokolská pořádá každoročně v Tyršově domě pietní akt, kterého se účastní nejen sokolové z ČR a zahraničí, ale také představitelé státu, sportovních organizací a obcí. Pietní akt u sokolské vlajky se koná i v Praze 2. Účastní se jej zástupci všech tří jednot Sokola z Prahy 2. Čestným hostem z řad pamětníků bývala do roku 2022 i paní paní Dagmar Evaldová, jedna z pozůstalých po vzpomínaných obětech a zároveň čestná občanka Prahy 2.

ZÁKAZ SOKOLA KOMUNISTY A OBNOVENÍ ČINNOSTI PO ROCE 1989

Po skončení druhé světové války byla sokolská organizace těžce oslabena. Mnoho vedoucích pracovníků zahynulo, přesto došlo krátce po osvobození ke spontánní obnově činnosti. Sokol byl chápán jako organizace tvořící pevnou oporu demokracie a jako protiváha sílící komunistické moci. Po válce prudce vzrostl počet jeho členů. Na konci roku 1947 působilo v 52 župách 3686 jednot a poboček s více než milionem členů. Po únoru 1948 komunisté neponechali nic náhodě a začali ustavovat tzv. akční výbory, jejichž prostřednictvím měla být provedena „očista od reakčních živlů“. Pro demokraticky smýšlející sokoly přicházela rána za ranou a XI. všesokolský slet na Strahově v létě 1948 se již konal pod taktovkou KSČ s Klementem Gottwaldem na tribuně. Komunisty dosazené nové vedení České obce sokolské započalo s čistkami. V dalších letech přijali komunisté nové zákony k centralizované tělovýchově. V roce 1956 režim zrušil jednotné organizace Sokola a o rok později zřídil Československý svaz tělesné výchovy a sportu, který existoval až do roku 1990. Tradice Sokola udržovaly četné jednoty v zahraničí.

V období Pražského jara 1968 se pokusili bývalí přední činovníci ČOS o obnovu Sokola, ale jejich naděje zmařil vpád vojsk Varšavské smlouvy a následná normalizace. Některé sokolské jednoty nadále působily pod pozměněným názvem a hlavičkou.

K novému vzkříšení Sokola došlo po 17. listopadu 1989. Ještě v prosinci se sešel přípravný výbor ČOS pro obnovu Sokola a dne 7. 1. 1990 byla na ustavujícím sjezdu na Výstavišti v Holešovicích za přítomnosti téměř 3000 účastníků, včetně zahraničních, ustavena Československá obec sokolská. Byl zahájen proces navrácení majetku a obnovení spolkové činnosti v jednotách. V roce 1994 se na Strahově uskutečnil po šestačtyřicetileté přestávce XII. všesokolský slet za účasti prezidenta Václava Havla.

Tělocvičný proces v Sokole prošel velkou proměnou, protože vývoj v oblasti tělovýchovy stále pokračuje. Dřívější sokolské cvičení je dnes koncipováno jako všeobecná průprava pro děti a kondiční pro dospělé. Přibývají také nové sporty, kterých odbor sportu ČOS eviduje již kolem osmdesáti. Pokračuje se ve výchovném procesu i v kulturních činnostech. Dále se rozvíjí tradice všesokolských sletů a pořádají se desítky velkých akcí pro členy i veřejnost. (pozn.: dle podkladů ČOS, <https://www.sokol.eu/historie-sokola-pamatky-a-dalsich-zdroju>, Wikipedia)

SOKOLSKÉ JEDNOTY V PRAZE 2

V Praze 2 působí tři tělocvičné jednoty:

*Župa Pražská – Scheinerova:
T. J. Sokol Pražský, T. J. Sokol Vyšehrad*

*Župa Jana Podlipného:
T. J. Sokol Praha Královské Vinohrady*

*V následujícím textu představíme
něco z jejich historie i současnosti z pohledu organizace.
Jednotlivým sokolovným se pak věnuje další kapitola Sokolská místa.*

Josef Mánes, (1820–1871), NÁVRHY SOKOLSKÉHO KROJE, akvarel na kartonu, 37x 43 cm, 1862
Národní muzeum

SÁL U APOLLA – MÍSTO PŘEDÁNÍ SLAVNOSTNÍHO PRAPORU NA ČERVNOVÉ SLAVNOSTI V ROCE 1862

T. J. SOKOL PRAŽSKÝ, Župa Pražská – Scheinerova Sokol Pražský, resp. Tělocvičná jednota pražská Sokol, byl jedním z prvních spolků založených po pádu Bachova absolutismu, kdy docházelo k rozmachu společenského a politického života. U zrodu datovaného 16. února 1862 stáli Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner spolu s dalšími osobnostmi. Ustavující schůze se konala v Malypetrově tělocvičném ústavu. Událost je považována za vznik Sokola a podrobněji je popsána v předchozí kapitole spolu s dalšími kroky, které po založení následovaly.

Připomeňme, že Jindřich Fügner se stal prvním starostou spolku a byl i jeho štedrým mecenášem. Miroslav Tyrš se stal prvním náčelníkem a organizoval cvičení. Ještě v roce 1862 vznikly ve spolupráci s Josefem Mánesem návrhy sokolského kroje a na červnové slavnosti v sále Apollo byl sokolům předán slavnostní prapor. V roce 1863 byla postavena první sokolovna a bylo v ní zahájeno cvičení (pozn.: budově sokolovny je věnována kapitola v části Sokolská místa). V roce 1864 se sokol, kterého měl spolek ve znaku, dostal na návrh Emanuela Tonnera do oficiálního názvu Tělocvičná jednota pražská SOKOL. V roce 1869 byl při Sokole Pražském založen Tělocvičný spolek paní a dívek pražských. Sokol Pražský a Tyrš s Fügnerem stáli u založení tradice šibřinek i veřejných cvičení všesokolských sletů. Po vzniku České obce sokolské, jako zastřešující organizace, měl Sokol Pražský vždy významnou roli v sokolském dění, a to nejen tím, že zpočátku sídlila ČOS v budově Sokola Pražského.

TYRŠŮV SÁL V BUDOVĚ BÝVALÉ TĚLOCVIČNÉ JEDNOTY PRAŽSKÉ, SOKOL PRAŽSKÝ S LUNETOU OD FRANTIŠKA ŽENÍŠKA S NÁZVEM SOKOLSKÝ SLIB

V čele Sokola Pražského se v roli starosty vystříдалa řada osobností významných pro sokolské hnutí. Mezi nimi byli např.: zakladatel Jindřich Fügner, JUDr. Tomáš Černý (člen prvního výboru, advokát, primátor Prahy), Josef Víšek (starosta Královských Vinohrad), JUDr. Josef Scheiner (advokát, zakladatel a starosta ČOS).

V době, kdy byl komunistickým režimem v bývalém Československu Sokol zakázán, sídlila v budově Sokola Pražského čtyřicet let tělovýchovná jednota AZKG, později TJ Praga. Teprve po listopadových událostech roku 1989 mohla být činnost Sokola obnovena. Dnes Sokol Pražský působí v historických místech zrodu Sokola a navazuje na jeho nejlepší tradice.

V současné době působí v Sokole Pražském řada oddílů. Moderním tancem se úspěšně zabývá oddíl rokenrolu. Příznivcům míčových her je určen oddíl basketbalu, příznivcům vodních sportů pak oddíly rychlostní kanoistiky nebo turistické kanoistiky. Zájemci o muzikál a gymnastiku působí v oddíle moderní

gymnastiky. Široké veřejnosti od 2 do 100 let jsou určeny oddíly všestrannosti, pro ženy je atraktivní cvičení aerobiku. V nabídce je také oddíl jógy. Pro nejmenší je určeno i loutkové divadlo.

Současnou starostkou T. J. Sokol Pražský je od roku 2007 Martina Schořová.

*Adresa: Tělocvičná jednota Sokol Pražský
Žitná 42, Praha 2-Nové Město
Web: www.sokolprazsky.cz*

FÜGNERŮV SÁL V BUDOVĚ BÝVALÉ
TĚLOCVIČNÉ JEDNOTY PRAŽSKÉ, SOKOL PRAŽSKÝ

<
FÜGNERŮV SÁL V BUDOVĚ BÝVALÉ TĚLOCVIČNÉ JEDNOTY PRAŽSKÉ
SOKOL PRAŽSKÝ, S LUNETOU OD JANA PREISLERA S NÁZVEM VÍTĚZSTVÍ

T. J. SOKOL PRAHA KRÁLOVSKÉ VINOHRADY, Župa Jana Podlipného

Sokol byl na Královských Vinohradech založen necelých šest let po jejich povýšení na město -27. února 1887. Ačkoliv se od prvopočátku stal jedním z nejvýraznějších kulturně společenských a tělovýchovných center města (do roku 1922 samostatného), hledání definitivního místa pro cvičení se protáhlo na více než půlstoletí. Současná funkcionalistická sokolovna v Riegrových sadech při Polské ulici se budovala od roku 1938. Kvůli nacistické okupaci (v letech 1941–1945 sloužila jako lazaret říšské branné moci a SS) byla do užívání předána až v roce 1946. Jde o největší sokolovnu na světě (pozn.: budově sokolovny je věnována kapitola v části Sokolská místa).

V roce 1949 byl celý areál svěřen do rukou komunistické tělovýchovy a pod hlavičkou TJ Sokol ČKD Stalingrad a dalších organizací podobného typu (TJ Bohemians ČKD Praha) fungoval až do roku 1991, kdy byl opět vrácen do sokolských rukou. Zatímco při poúnorové likvidaci Československé obce sokolské měla vinohradská jednota více než 12 000 členů, dnes je jejich počet 1500. I tak patří v rámci ČOS k největším jednotám.

Z nejvýznamnějších členů vinohradského Sokola v jeho historii lze jmenovat Jarmilu Novotnou, operní pěvkyni; Aloise Hudce, sportovního gymnastu, mistra světa z roku 1931 a vítěze berlínské Olympiády 1936 ve cvičení na kruzích. Z dob protinacistického odboje pak divizního generála Hugo Vojtu, jednoho ze zakladatelů vojenské odbojové organizace Obrana národa a jejího prvního zemského velitele v Čechách, který se spolu s arm. gen. Josefem Bílým stal prvním popraveným důstojníkem v hodnosti generála po nástupu zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha v roce 1941. Členem vinohradského Sokola byl i generál Ing. Alois Eliáš, předseda protektorátní vlády a přední představitel domácího protinacistického odboje.

V současné době zahrnuje činnost vinohradského Sokola vedle sokolské všestrannosti významné sportovní oddíly atletiky, florbalu, basketbalu, moderní gymnastiky, badmintonu a sálového fotbalu. Hojně je využíván i plavecký bazén uvnitř sokolovny. Kulturní složku reprezentují pěvecký sbor, taneční kroužek a loutkové divadlo Bubeníček. Aktuální prioritou vedení jednoty je obnova vnitřních i vnějších prostor sokolovny, především pak letního cvičiště a pozvolný návrat k nosným hodnotám původní ČOS, mezi něž nesporně patří maximální otevření se veřejnosti. Venkovní atletický areál je dlouhodobě zpřístupněn pro veřejnost, a to na základě smlouvy s městskou částí Praha 2.

Současnou starostkou T. J. Sokol Praha Královské Vinohrady je od dubna 2022 Ing. Eva Pavelková, která v této funkci vystřídala PhDr. Jana Borise Uhlíře.

BUDOVA VINOHRADSKÉ SOKOLOVNY V RIEGROVÝCH SADECH

*Adresa: Tělocvičná jednota Sokol Praha Královské Vinohrady
Polská 2400/1a, Praha 2-Vinohrady
Web: www.sokolvinohrady.cz*

T. J. SOKOL VYŠEHRAD, Župa Pražská—Scheinerova

Tělocvičná jednota Sokol Vyšehrad vznikla 20. dubna 1890. V té době již byl Vyšehrad součástí Prahy, avšak i v této městské části se našlo dostatek mužů, kteří měli o sokolskou myšlenku zájem. Na ustavující schůzi byli zvoleni Fr. Balabán prvním starostou a M. Mečíř prvním náčelníkem. Cvičení započalo 1. července 1980 v propůjčené tělocvičně obecní školy na Děkanec. O rok později vzniklo i cvičení žen.

Od počátku založení Sokola Vyšehrad bylo cvičení děleno na ženskou a mužskou část, které se dále dělilo podle věkových kategorií. V archivu Sokola Vyšehrad jsou zmínky o mužském i ženském pěveckém sboru, o knihovně, a také o působení vzdělávacího odboru.

Vyšehradskou sokolovnu navrhl ve funkcionalistickém slohu známý pražský architekt František Roith. Budova byla vystavěna v letech 1932–1933 (pozn.: více viz kapitola Sokolská místa).

V období totality Sokol Vyšehrad několikrát změnil název, avšak pokračoval ve svých tradicích. Mezi nejstarší oddíly patří oddíly vzpírání, zápasu a volejbalu. V padesátých letech 20. století přibyl šachový klub a oddíl basketbalu.

V té době měla jednota název Slavoj stavební komunální podnik Vyšehrad Praha. Relativně mladým družstvem je triatlonový oddíl. Řada oddílů se účastní závodů. Po celou dobu sportovní činnosti ve vyšehradském Sokole je přítomna sportovní všestrannost.

Současným starostou T. J. Sokol Vyšehrad je Jakub Krucký.

*Adresa: Tělocvičná jednota Sokol Vyšehrad
Rašínovo nábřeží 65/24, Praha 2-Vyšehrad
Web: www.sokolprazsky.cz*

SOKOLSKÁ MÍSTA V PRAZE 2

NOVÉ MĚSTO Výstavba budovy Sokola Pražského na rohu ulic Sokolské a Žitné je spjata se založením Tělocvičné jednoty pražské, jak zněl původní název Sokola. Členové jednoty zahájili cvičení v Malypetrově ústavu v Panské ulici, kde se 16. 2. 1862 konala ustavující schůze spolku, později i v objektu Apollo v Ječné nebo v sále Konviktu v Bartolomějské ulici. Tyto prostory rozrůstajícímu se spolku brzy přestaly stačit. Jindřich Fügner, starosta a mecenáš spolku, v květnu 1863 oznámil zakoupení pozemku u Novoměstských hradeb pro stavbu nové tělocvičny. Návrh budovy, ve které byl kromě tělocvičny i byt pro J. Fügnera s rodinou a pro M. Tyrše, vypracoval architekt Vojtěch Ignác Ullmann, tehdy již známý autor dalších pražských staveb. Hlavní stavba vznikla za dnes neuvěřitelných pět měsíců. Dne 3. července 1863 byl samotnými sokoly zahájen výkop základů a 9. prosince téhož roku sokolové ve své nové tělocvičně poprvé cvičili.

Vojtěch Ignác Ullmann vystavěl sokolovnu v novorenesančním stylu, který mu byl vlastní. V přízemí použil architekt masivní pásovou bosáž, členění prvního patra vycházelo z předloh pro arkády korintského řádu se soklem. Dnešní

podoba fasády s iónskými hlavicemi vznikla patrně roku 1875 zároveň s atikovou balustrádou, do níž byly umístěny profilové podobizny zakladatelů s palmovými a lipovými ratolestmi s jejich devízami: „*Ni zisk ni slávu*“ (Fügner) a „*Tužme se*“ (Tyrš). V tomto roce byla také na průčelí do Sokolské ulice ve výši prvního patra zasazena bronzová deska s nápisem: „*Jindřich Fügner. Sokolu a vlasti*“. Na úrovni přízemí je jiná pamětní deska s textem připomínajícím historii budovy a úlohu Jindřicha Fügnera a Miroslava Tyrše. Vstupní portál z Žitné ulice je po stranách zdobený plastikami Ladislava Šalouna z roku 1937 – postava ženy symbolizuje Vlast, postava muže Národ.

Dispozice budovy se uzpůsobila požadavku spojení obytné a tělocvičné funkce, a to především dvěma vstupními vestibuly s točitými schodišti, umožňujícími oddělený přístup k bytům a tělocvičnému sálu. K obytné části přiléhal kolmo sál obklopený ze tří stran nezastavěným pozemkem. Trojlodní sál s arkádami nesoucími galerii pro diváky je pojmenován po Jindřichu Fügnerovi.. Na východní ochoz Fügnerova tělocvičného sálu byla přenesena luneta *Vítězství myšlenky sokolské* od Jana Preislera. Přístavbou Tyršova sálu v roce 1912 podle projektu stavitele Františka Beránka zanikla tělocvičná zahrada zamýšlená původně pro letní cvičení. Na stěnu Tyršova sálu se umístilo plátno Františka Ženíška s názvem *Sokolský slib*. Se starším sálem je Tyršův sál spojen prostorem, který dnes slouží jako nářadovna.

Na úrovni galerie Fügnerova sálu se nachází ještě malý sál s gymnastickým kobercem, nazvaný podle prvního starosty Sokola Pražského, Josefa Scheinera. Původně sloužil jako slavnostní síň a zasedací sál. Další tělocvična byla postavena v nástavbě realizované při rekonstrukci a opravách budovy v sedmdesátých letech minulého století nad historickým Fügnerovým sálem. Je vybavena pro míčové hry a hledištěm. Ve čtvrtém podlaží byla při přestavbě budovy v roce 1978 vybudována zasedací místnost s velkou kapacitou, která byla v letech 2004 až 2005 přebudována na multifunkční sál opatřený nástěnnými zrcadly a pružnou podlahou. Tento sál je pojmenovaný podle zakladatelky ženského tělocviku Klemeni Hanušové.

Zajímavostí je, že do sokolovny byl přiveden elektrický proud v roce 1888 z protější budovy hasičů.

Ullmannova budova je památkově chráněna od roku 1958. Objekt i v současné době slouží Sokolu Pražskému.

TUTO BUDOVOU, POSTAVENOU
PRAŽSKÉMU SOKOLU R. 1863
JEHO STAROSTOU BRATREM
JINDŘICHEM FÜGNEREM,
JENŽ V NÍ SKONAL 15. XI. 1865,
POSVĚTILA VELIKÁ PRÁCE JEHO
I PRVNÍHO NÁČELNÍKA BRATRA
DR. MIROSLAVA TYRŠE,
JENŽ V NÍ BYDLIL DVACET LET.

TĚLOCVIČNA BYLA VĚNOVÁNA SOKOLU,
ABY SE V NÍ TUŽILI ČEŠTÍ MUŽOVÉ
A ČESKÁ MLÁDEŽ V UŠLECHTILÉM
ZÁPOLENÍ, ABY V NÍ VYRŮSTALA
POKOLENÍ ZDRAVÁ NA DUCHU I NA
TĚLE, HOTOVÁ K SLUŽBĚ NÁRODU A
VLASTI. NECHŤ BUDOVA, NAZVANÁ
DOMEM FÜGNEROVÝM, KOLÉBKA
VELIKÉHO BRATRSTVA SOKOLSKÉHO,
VŽDY PŘIPOMÍNÁ SOKOLSTVU I JEHO
DOROSTU I VŠEM VĚRNÝM ČECHO-
SLOVÁKŮM OBČANSKÉ CTNOSTI A
VLASTENECKOU OBĚTAVOST, JEŽ PRVNÍ
STAROSTA SVÝM PŘÍKLADEM BRATŘÍM
K NÁSLEDOVÁNÍ ULOŽIL.

PAMĚTNÍ DESKA J. FÜGNERA A M. TYRŠE NA SOKOLOVNĚ

Na budově Sokola Pražského je na fasádě z ulice Sokolská umístěna poměrně velká pamětní deska, společná pro oba zakladatele sokolské organizace, J. Fügnera a M. Tyrše. Je na ní text informující, že v domě v Sokolské ulici žil a zemřel Jindřich Fügner a že zde bydlel a působil Miroslav Tyrš, a připomíná jejich vlasteneckou činnost. Informuje také o historii novorenesanční budovy, v níž byla i sokolovna.

SOKOLSKÁ ULICE Sokolská ulice je dnes rušnou částí severojižní magistrály. Vede v místech někdejších Novoměstských hradeb, resp. pod nimi. Odtud i její původní název Horní Hradební. Název Sokolská, odvozený od Sokola Pražského a jeho první tělocvičny na rohu s Žitnou, dostala ulice v roce 1867. Zakladatelé Sokola Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner mají v blízkosti Sokolské také komunikace nesoucí jejich jméno. Sokolská ulice nese svůj název od doby svého vzniku, s výjimkou socialistické epochy, kdy se spolu s Mezibranskou a Wilsonovou v letech 1978–1990 nazývala Vítězného února.

FÜGNEROVO NÁMĚSTÍ Nevelké Fügnerovo náměstí leží mezi ulicemi Sokolská a Legerova před nájezdem na Nuselský most, v místech zbouraných Novoměstských hradeb. Bylo takto pojmenováno při svém vzniku v roce 1893 na počest Jindřicha Fügnera, spoluzakladatele Sokola. Plochu náměstí z větší části pokrývá park. Do doby, než byl postaven Nuselský most (v době vzniku Gottwaldův), zde bylo klidné místo na pomezí Nového Města a Vinohrad. Dnes mohou pěší pod oběma rušnými ulicemi magistrály projít podchody. Na rozdíl od Sokolské si náměstí uchovalo svůj název po celou dobu od svého vzniku.

TYRŠOVA ULICE Také nedaleká Tyršova ulice, kolmá na Sokolskou, leží v místech někdejších Novoměstských hradeb a nese jméno po Miroslavu Tyršovi od svého vzniku v roce 1893. Volba názvů Fügnerovo náměstí a Tyršova ulice v blízkosti Sokolské svědčí o úctě, jaké se oba zakladatelé i celý Sokol těšili. Připomeňme, že Fügner a Tyrš si byli blízcí i jinak. Tyrš si vzal za ženu, avšak až po Fügnerově smrti, jeho dceru Renátu.

Další sokolská místa Nového Města leží v části blíže k Vltavě.

FÜGNEROVO NÁMĚSTÍ

>
TYRŠOVA ULICE

POMNÍK PRAHA SVÝM VÍTĚZNÝM SYNŮM, sokolové – legionáři

V první části publikace jsme zmínili význam Sokola pro vznik legií v době první světové války, který prezident Masaryk ocenil slavným výrokem, že „bez Sokola by nebyly legie, bez legií by nebylo Československo“. Právě legionářům, v jejichž řadách bylo množství sokolů, je věnován pomník stojící na náměstí Pod Emauzy.

Původní pomník zvaný *Praha svým vítězným synům* byl zhotoven na počest obětí první světové války a československých legionářů. Autorem pomníku slavnostně odhaleného v roce 1932 je sochař Josef Mařatka.

Střed sousoší tvoří 16 metrů vysoký pylon z mrákotínské žuly, který pro pomník daroval prezident Masaryk. Obelisk je obklopen sedmi legionáři, jedním italským, dvěma ruskými a čtyřmi francouzskými. V centru stojí francouzský legionář s praporem, který věncí žena – Praha – lipovou ratolestí. Žerď praporu cituje verše básníka Viktora Dyky „*Opustíš-li mne, nezahynu, opustíš-li mne, zahyneš*“. Nad postavami legionářů jsou vytesána jména bojišť: „*Zborov-Bachmač-Volha, Terron-Vouzi`res -Champagne, Doss Alto-Piave-Dobrudža*“.

Osud pomníku má zajímavé paralely s osudem totalitami zakazovaného Sokola. Pomník nepřežil nacistickou okupaci a k jeho obnovení došlo až po společenských změnách v roce 1989. V archivech se dochovaly modely pomníku i fotodokumentace, a proto mohl být pomník znovu vytvořen. Podle původních návrhů ho zhotovila akademická sochařka a restaurátorka Kateřina Amortová.

Nové odhalení pomníku se konalo při oslavě 80. výročí vzniku Československa dne 28. října 1998.

PAMĚTNÍ DESKA JOSEFA SUKA ST., autora skladby „V nový život“

Pamětní deska na domě v Trojické ulici čp. 378/2 připomíná, že zde žil Josef Suk st. (1874–1935), hudební skladatel, houslista, profesor a rektor pražské konzervatoře, spoluzakladatel moderní české hudby. Mezi sokolskými místy v Praze 2 jej uvádíme z toho důvodu, že Josef Suk st. je autorem slavnostního symfonického pochodu *V nový život*. Zkomponoval jej v roce 1919 a přihlásil do soutěže vyhlášené Sokolem. Nicméně, skladba se tehdy některým činovníkům zdála příliš pokroková a obtížně se prosazovala vedle Kmochova pochodu *Lví silou*. Skladba *V nový život* zazněla poprvé na VII. všesokolském sletu v roce 1920. V roce 1932 skladba získala stříbrnou medaili v umělecké soutěži na olympijských hrách v Los Angeles (první cena nebyla udělena). Česká obec sokolská přijala pochod *V nový život* za svůj slavnostní pochod až po skladatelově smrti v roce 1935. Úvodní fanfáry se staly sokolskou znělkou používanou při všech slavnostních příležitostech.

PAMĚTNÍ DESKA JOSEFA SUKA STARŠÍHO, Trojická 2, Praha 2-Nové Město
<
POMNÍK LEGIONÁŘŮ NA NÁMĚSTÍ POD EMAUZY OD JOSEFA MAŘATKY
Náměstí Pod Emauzy, Praha 2-Nové Město

CHRÁM SV. CYRILA A METODĚJE, NÁRODNÍ PAMÁTNÍK HRDINŮ HEYDRICHIÁDY Další místo připomíná významnou úlohu sokolů a jejich zapojení do odboje proti nacistům za druhé světové války. Úlohu osobností, jakými byli sokolové v odboji Alois Eliáš, Hugo Vojta nebo bratři Jaroslav a Karel Evaldovi, si připomeneme na jiných místech (Vinohrady, Vyšehrad). V Resslově ulici vzpomeňme sokoly, kteří pomáhali parašutistům, hrdinům heydrichiády.

Hned po seskoku u Nehvizd u Prahy pomohl poraněnému Gabčíkovi náčelník místního Sokola František Kroutil. Společně s dalšími sokoly poté pomohl parašutistům v jejich skrývání a přesunu na potřebná místa. Sokolové z Nehvizd i z Prahy pomáhali s vědomím rizika vlastního života. Význam sokolů v odboji a v pomoci parašutistům byl dán nejen obrovskou členskou základnou Sokola, která se v roce 1938 blížila neuvěřitelnému jednomu milionu, ale především mnohaletými blížkými osobními vazbami jednotlivých sokolů a sokolek.

Jak známo, hrdinná operace Anthropoid skončila smrtí parašutistů v pravoslavném chrámu svatých Cyrila a Metoděje, dne 18. června 1942. Řada těch, kteří parašutistům pomáhali, byla odhalena a popravena v následných represích.

Události připomíná pamětní deska věnovaná parašutistům a pravoslavným duchovním nad oknem do krypty. Pomník Obětem 2. světové války, popraveným v Mauthausenu za podporu parašutistům, najdete na terase u vchodu do kostela. Za všechny sokoly zmiňme alespoň jméno řídicího učitele a starosty sokolské župy Jana Zelenky-Hajského. Na nároží Resslova a Václavské jsou pamětní kameny v místech, kde ležela těla hrdinů. Mnoho dalších památek je samozřejmě uvnitř památníku.

NÁRODNÍ PAMÁTNÍK HRDINŮ HEYDRICHIÁDY A PAMÁTNÍK PARAŠUTISTŮM
A DUCHOVNÍM NA CHRÁMU SV. CYRILA A METODĚJE, Resslova 9a, Praha 2-Nové Město

<
CHRÁM SV. CYRILA A METODĚJE A NÁRODNÍ PAMÁTNÍK
HRDINŮ HEYDRICHIÁDY, Resslova 9a, Praha 2-Nové Město

POMNÍK KAROLINY SVĚTLÉ Na Karlově náměstí se u pomníku spisovatelky Karoliny Světlé vrátíme zpět do 19. století a připomeneme si zapojení žen do činnosti Sokola. Karolina Světlá (vlastním jménem Johanna Nepomuce- na Rottová, provdaná Mužáková) se setkávala se sokoly od samého počátku. Na slavnosti, která se za přítomnosti členů pražských patriotských rodin konala záhy po založení tělocvičné jednoty dne 1. června 1862 v sále Apollo v Ječné, byl členům jednoty předán sokolský prapor namalovaný Josefem Mánesem. Právě Karolina Světlá zastávala čestnou funkci matky praporu. Mezi družičkami byla i tehdy sedmnáctiletá Klementina (Klemeňa) Hanušová. Řada osobností se tehdy angažovala v ženské emancipaci. Svým pozitivním přístupem k emancipaci se netajil ani Miroslav Tyrš. Jedním z jeho přání bylo posunout ženský tělocvik a cvičení dál a nadchnout pro něj více žen. Tato myšlenka byla realizována 29. listopadu 1869 formou založení Tělocvičného spolku paní a dívek pražských při Sokole Pražském. Starostkou byla zvolena spisovatelka Sofie (Žofie) Podlipská, sestra Karoliny Světlé, která se významně angažovala i v dalších ženských spolcích. Členkou výboru byla Kateřina Fügnerová, vdova po Jindřichu Fügnerovi. První cvičitelkou se stala Klemeňa Hanušová, kterou si sám Tyrš pro tento post vychoval a považoval ji ze všech cvičenek za nejlepší. Další informace jsou uvedeny v první části publikace, v kapitole Sokol v dalších letech po svém vzniku.

VINOHRADY Členové vinohradského Sokola cvičili od svého založení dne 27. února 1887 mnoho let v různých pronajatých prostorách (hostinské sály Měšťanské besedy, Národní dům aj.), proto roku 1929 jeho zástupci zahájili jednání s pražskou obcí a Státní regulační komisí, aby našli místo pro svou rozměrnou stavbu. Volba padla na Riegrovy sady. V soutěži vypsané roku 1936 zvítězily návrhy architekta Františka Marka a Václava Vejrycha. Stavební práce byly zahájeny na jaře 1938. Téměř hotovou stavbu však 9. října 1941 zabrali Němci a umístili do ní tělovýchovné středisko a lazareť SS, dobudovali plavecký bazén a schodiště z dnešní Polské ulice.

K oficiálnímu otevření budovy a využití pro Sokol došlo až po válce v červnu roku 1946. Vinohradští sokolové se tak po téměř šedesáti letech dočkali vlastní dostatečně velké tělocvičny. Nikoliv však nadlouho. V komunistické éře zde sídlily různé jiné sportovní organizace. V roce 1949 byl celý areál svěřen společné tělovýchovné organizaci pod hlavičkou TJ Sokol ČKD Stalingrad a později TJ Bohemians ČKD Praha. Roku 1991 se vrátil do majetku České obce sokolské.

BUDOVA T. J. SOKOL PRAHA KRÁLOVSKÉ VINOHRADY
největší sokolovna, Polská 2400/1a, Praha 2-Vinohrady, historický pohled <

POMNÍK KAROLINY SVĚTLÉ, Karlovo náměstí, park, jižní část, Praha 2-Nové Město

Sokolovnu navrhli její autoři jako jedolitou hmotu s myšlenkou chrámu zdravého těla a ducha ve smyslu řecké kalokagathie (tzn. krása a dobro, metaforicky soulad těla a duše), na což odkazovalo zejména mohutné sloupové průčelí. Sloupořadí nese diváckou tribunu hlavního sálu. Dalším nepřehlédnutelným prvkem hlavního průčelí jsou rozměrná obdélná okna a vlevo posazený rizalit s volným přízemím, plnícím funkci krytého hlavního vstupu. Dispozice budovy je rozdělena na prostory pro cvičence a koridory určené návštěvníkům. Ve středu budovy je v přízemí prostorná vstupní hala osvětlená efektními zapuštěnými stropními svítidly. V jejím centru je osazena socha Miroslava Tyrše od Ladislava Šalouna. Pro sportovce má sokolovna velký sál, několik menších sálů a plavecký bazén. U budovy je atletický ovál a dvě hřiště na malou kopanou s umělým povrchem.

Vinohradská sokolovna je největší sokolovnou na světě a rovněž největší funkcionalistickou památkou v Praze. Budova je od roku 2007 památkově chráněna.

SOCHA MIROSLAVA TYRŠE Ve vstupní hale sokolovny v Riegrových sadech stojí majestátní bronzová socha Miroslava Tyrše v nadživotní velikosti. Jejím autorem je sochař Ladislav Šaloun (1870–1946), zakladatel českého moderního sochařství. Zajímavostí je, že Tyršovy sochy od Šalouna jsou v zemi tři. V roce 1925 vytvořil pomník dr. Miroslava Tyrše pro Tyršův dům na Malé Straně, jehož bronzová verze byla odhalena v roce 1926. V roce 1932 vznikla kopie, která je v Tyršově rodném Děčíně a v roce 1947 další kopie pro vinohradskou sokolovnu.

SOCHA MIROSLAVA TYRŠE V BUDOVĚ VINOHRADSKÉ SOKOLOVNY

BUDOVA T. J. SOKOL PRAHA KRÁLOVSKÉ VINOHRADY
Polská 2400/1a, Praha 2-Vinohrady

tech 1939–1941 předseda protektorátní vlády a přední představitel domácího odboje. Udržoval spojení s čs. exilovou reprezentací v Londýně a kroky své vlády koordinoval s jejími požadavky. Za věrnost vlasti a národu byl jako jediný předseda vlády zemí okupované Evropy popraven“. Alois Eliáš byl nacisty zatčen dne 27. září 1941, ihned po příjezdu Reinharda Heydricha do Prahy, zastřelen byl 19. června 1942 v Praze-Kobylisích v rámci brutálních represí po Heydrichově smrti v důsledku atentátu. Více v samostatném medailonku.

ODHALOVÁNÍ PAMĚTNÍ DESKY ARM. GEN. I. M. ALOISE ELIÁŠE
V BUDOVĚ T. J. SOKOL PRAHA KRÁLOVSKÉ VINOHRADY

<<
PAMĚTNÍ DESKA ČLENŮM SOKOLA PRAHA KRÁLOVSKÉ VINOHRADY
(GEN. HUGO VOJTA A DALŠÍ)

<
PAMĚTNÍ DESKA ARM. GEN.
I. M. ALOISE ELIÁŠE

PAMĚTNÍ DESKA S BUSTOU ALOISE ELIÁŠE
Francouzská 436/36, Praha 2-Vinohrady

GENERÁL ING. ALOIS ELIÁŠ
(29.9.1890–19.6.1942)

ALOIS ELIÁŠ *Generál Ing. Alois Eliáš se narodil 29. září 1890 v rodině krejčovského pomocníka jako nejmladší ze tří dětí. Prvních 18 let strávil výhradně na rodných Královských Vinohradech, které byly do roku 1922 samostatným městem sousedícím s Prahou. Navštěvoval zde základní a střední školu. Poté vystudoval zeměměřické inženýrství na České vysoké škole technické a po vypuknutí první světové války narukoval. Záhy se dostal do zajetí a následně vstoupil do Československých legií, s nimiž přešel z Ruska do Francie a bojoval i u Verdunu. Po návratu do nově vzniklého Československa se zapojil do bojů o udržení hranic.*

Za první republiky se stal poradcem několika ministrů (včetně Otakara Husáka a Edvarda Beneše) a absolvoval Vysokou válečnou školu ve Francii. Ve třicátých letech bydlel na Spořilově, kde byl členem vedení místního Sokola. Po 15. březnu 1939, kdy začala nacistická okupace, odstoupila vláda Rudolfa Berana, v níž byl Eliáš ministrem dopravy. S váháním přijal nabídnutou roli předsedy vlády. Zároveň se aktivně zapojil do odboje, působil ve vedení podzemní vojenské organizace Obrana národa a byl v kontaktu s Benešovou exilovou vládou. Eliáš se obratně udržel v pozici až do 27. září 1941, kdy byl jmenován říšským protektorem Reinhard Heydrich a Eliáš byl zatčen. Již čtyři dny po svém zatčení byl odsouzen k trestu smrti, ten byl však vykonán až v reakci na atentát na Heydricha dne 19. června 1942 na Kobylišké střelnici.

POMNÍK K VÝROČÍ 150 LET ZALOŽENÍ SOKOLA, Riegrovy sady, před sokolovnou
Polská 2400/1a, Praha 2-Vinohrady

POMNÍK K VÝROČÍ 150 LET ZALOŽENÍ SOKOLA V parku před vinohradskou sokolovnou směrem k Polské ulici stojí pomník, který zde byl instalován v roce 2012 ke 150. výročí vzniku Sokola. Autory pomníku vytvořeného z betonu a kovu jsou Karel a Petr Holubovi. Pomník vyjadřuje poselství Sokola v dnešní době. Tři betonové stupně znázorňují jednotlivá data odbojů. Jako symbol dneška je propojuje kovová deska s průřezem postavy sokola v základním cvičebním postoji. Na desce je vyřezán nápis „150 let Sokola“ a umístěn sokolský znak. Betonový sokl pokračuje i za postavou a znázorňuje tak pokračování nastoupené cesty.

PAMĚTNÍ DESKA S BUSTOU, Alois Eliáš Na nároží domu ve Francouzské při ústí ulice Jana Masaryka je na fasádě v úrovni prvního patra umístěna černá mramorová pamětní deska Aloise Eliáše s bronzovou bustou. Text na desce připomíná, že: „Zde se narodil armádní generál ing. Alois Eliáš, bojovník za svobodu národa, popraven nacisty 19. 6. 1942.“ Autorem desky je J. Kavan. V roce 1947 ji zde na památku umístili Političtí vězni a legionáři z Prahy XII (tehdy platné označení pro Královské Vinohrady).

VILA OSVĚTA, Tomáš Garrigue Masaryk a Sokol V ulici Jana Masaryka se nachází vila Osvěta, ve které mezi lety 1884–1888 bydlel Tomáš Garrigue Masaryk s rodinou. Šlo o třetí bydlíště Masaryka v Praze. V roce 1886 se zde narodil Jan Masaryk, pozdější ministr zahraničí, děti Alice a Herbert chodily od září 1886 do obecné školy naproti vile.

Vilu v roce 1882 navrhl vinohradský stavitel Alois Bureš (od roku 1880 člen městské rady a v letech 1912–1919 vinohradský starosta). Stavebník Václav Vlček – spisovatel, novinář, dramatik, předseda spolku Svatobor a mecenáš – vilu pojmenoval podle svého stejnojmenného vlasteneckého časopisu, založeného roku 1871.

A jaký má T. G. Masaryk vztah k Sokolu? Masaryk po celý život pěstoval zdravý životní styl, je tedy nasnadě, že mu Sokol byl sympatický. Sám říkal, že denně „sokoluje“, což byl jeho výraz pro cvičení. Hned v roce 1884 vstoupil do Sokola Pražského, po přestěhování na Malou Stranu pak do Sokola Malostranského. Cvičit chodily i jeho děti. Nejmladší Olga se stala později i cvičitelkou. Paní Charlotta Garrigue Masaryková zase působila v ženském výboru Sokola. Masarykovi byli opravdu sokolská rodina.

Sokolové díky své výchově k vlastenectví, ukázněnosti, zdatnosti a obětavosti sehráli velkou roli během první světové války. Jádrem legií vznikajících v zájateckých táborech byli právě sokolové. To později Masaryk ocenil známým výrokiem o Sokolu a legiích (pozn.: je uveden v kapitole Sokol v době první světové války a mezi válkami). Jako prezident byl Masaryk při cestách po vlasti nejen vítán, ale i doprovázen sokoly. Účastnil se všesokolských sletů, které se v době jeho funkčních období konaly (VII. 1920, VIII. 1926, IX. 1932). Po skončení VIII. sletu v roce 1926 přijal Masaryk na Pražském hradě zástupce ČOS a daroval jim prapor, na kterém je vyšito: „Sokolstvu T. G. Masaryk“ a na druhé straně: „Československá obec sokolská – Tužme se!“.

VYŠEHRAD Elegantní funkcionalistická budova vyšehradského sokola z třicátých let 20. století stojí na nábřeží při úpatí vyšehradské skály v blízkosti Železničního mostu.

Přestože Tělocvičná jednota Sokol Vyšehrad vznikla již v roce 1890, své důstojné sokolovny se dočkala až v roce 1933. Stalo se tak ovšem až na základě několikaletého jednání. První žádost o její vybudování byla podána v listopadu 1929, ale tato žádost byla zamítnuta jednak kvůli rozporu s regulačním plánem a jednak její architektura byla považována za nevhodnou, neboť její moderní pojetí se údajně nehodilo do památkově chráněného pohledu na historický Vyšehrad. Autor původního návrhu není znám. Naštěstí ještě v prosinci téhož roku bylo schváleno sloučení parcel a sokolská jednota byla vyzvána k předložení nového návrhu. V květnu 1930 předložil architekt František Roith (1877–1942) situační nákres a v únoru 1931 první verzi projektu, na jejímž základě bylo vydáno stavební povolení. V průběhu dalších let docházelo ještě ke změnám plánů a kolaudace sokolovny na Rašínově nábřeží nakonec proběhla až 24. srpna 1933.

Čtyřtraktový funkcionalistický objekt s nosnou železobetonovou konstrukcí je podsklepený, krytý převážně plochými střechami. Z jižní fasády vystupují menší půdorysně i výškově odstupněné rizality, východní průčelí má osm vysokých oken hlavního sálu, který je opatřen ochozem a bočním osvětlením. V tělocvičně se nachází i menší spodní sál, dvě posilovny, šatny a řada kanceláří obrácených k řece.

PAMĚTNÍ DESKA BRATRŮ JAROSLAVA A KARLA EVALDOVÝCH

Pamětní deska na domě 129/36 ve Vratislavově ulici připomíná, že zde žila významná sokolská rodina. Bratři Jaroslav Evald (1894–1943) a mladší Karel Evald (1896–1943) se narodili do rodiny zaníceného sokola Martina Evalda právě zde, ve Vratislavově ulici. Oba se zapojili do bojů první světové války, Jaroslav na východní frontě, Karel na italské. Po těžkých bitvách a návratu do nového Československa se z Jaroslava stal profesionální voják a dosáhl hodnosti majora, Karel dostudoval práva a stal se z něj soudce. Poté, co začala nacistická okupace, bylo jasné, že se oba bratři zapojí do protinacistického odboje, Jaroslav do vojenské odbojové organizace Obrana národa, Karel do ilegálního sokolského odboje. Ani jeden z bratrů se však šťastného konce války nedočkal. Jaroslav byl zatčen v únoru 1940 a popraven 10. června 1943 v Berlíně-Plötzensee. Karel byl zatčen (již podruhé) během Akce Sokol v noci ze 7. na 8. října 1941. Jako zázrakem byl z Terezína propuštěn, ale 23. října 1942 byl zatčen znovu a naposledy. Dne 8. září 1943, tedy o tři měsíce později než bratr Jaroslav, byl v Berlíně-Plötzensee také popraven.

ODHALOVÁNÍ PAMĚTNÍ DESKY BRATRŮ EVALDOVÝCH

<

BUDOVA T. J. SOKOL VYŠEHRAJ, Rašínovo nábřeží 65/24, Praha 2-Vyšehrad

V tomto domě žila významná sokolská rodina Evaldových,
z níž pocházeli obětaví členové protinacistického odboje, bratři

mjr. Jaroslav EVALD

sokol, legionář, voják, člen odbojové organizace Obrana národa
popraven nacisty 10. června 1943 v Berlíně-Plötzensee

a

JUDr. Karel EVALD

sokol, právník, člen odbojové organizace Obec sokolská v odboji
popraven nacisty 8. září 1943 v Berlíně-Plötzensee

Čest jejich památce!

Městská část Praha 2

Česká obec sokolská

Dcerou Karla Evalda je paní Dagmar Evaldová (narozena 1928), která byla celoživotní sokolkou a od roku 2018 též čestnou občankou Prahy 2. Podílela se opakovaně na obnovení činnosti Sokola po jeho rozpuštění nacisty i později komunisty. Působila v Sokole Pražském. Jako sokolský pamětník rodiny postižené nacistickou represí byla významným účastníkem pietních aktů k Památnému dni sokolstva. V září 2021 nechyběla u odhalení pamětní desky svému otci a strýci. Bohužel, 25. dubna 2022 zemřela. Život paní Dagmar je ilustrací toho, jak se přízeň k Sokolu předávala a stále předává z generace na generaci.

PAMĚTNÍ DESKA BRATRŮ J. A K. EVALDOVÝCH, Vratislavova 36, Praha 2-Vyšehrad

D. EVALDOVÁ A SOUČASNÁ MINISTRYNĚ OBRANY J. ČERNOCHOVÁ PŘI SLAVNOSTNÍM
ODHALOVÁNÍ DESKY BRATRŮ EVALDOVÝCH

Jan MALYPETR
spovědní lékař
česko slovenský
* 1882 † 1949

Ing. Jan MALYPETR
* 1894 † 1942
Anna
MALYPETROVA
* 1871 † 1928

PhDr. Bedřich FUCÍK
generál lékař a spisovatel
* 4. 1. 1900 † 2. 7. 1984

PhDr. Jitka FUCÍKOVÁ
* 4. 9. 1903 † 26. 8. 1987
pedagogička

MUDr. Jan FUCÍK
* 11. 6. 1932 † 7. 8. 2004

VYŠEHRADSKÝ HŘBITOV, hrob Jana Malypetra Na vyšehradském hřbitově odpočívá Jan Malypetr (1815–1899), dříve psán též Malýpetr. Učitel, nadšený propagátor tělocviku, spoluvůrce českého sportovního názvosloví. V prostorách jeho ústavu byla založena Tělocvičná jednota pražská (později Sokol Pražský).

Jan Malypetr pocházel z rodiny rychtáře na statku. Po gymnáziu studoval filozofii a práva. Stal se vychovatelem dětí v rodině Josefa Františka Friče i učitelem. Pozoroval touhu dětí po pohybu, což ho přivedlo k myšlence na vytvoření soustavy zdraví prospěšného tělesného cvičení. Krátce působil ve Vídni a po návratu v roce 1848 se stal prvním českým učitelem tělocviku, který vyučoval na svém soukromém tělovýchovném ústavu při české hlavní škole Budeč v Panské ulici, později i na staroměstském gymnáziu. V padesátých letech se Malypetrův ústav stal střediskem vznikajícího českého gymnastického hnutí. Cvičili zde i Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner, kteří se zapojili do úsilí, směřujícího k založení české organizace inspirované německým Turnvereinem. Dne 16. února 1862 byla v prostorách Malypetrova ústavu v Panské ulici ustavena Tělocvičná jednota pražská, posléze přejmenovaná na Sokol Pražský. Malypetr se stal jejím prvním cvičitelem.

Posléze Malypetr zakládal řadu tělocvičen ve městech i na venkovských šlechtických sídlech. Po čtyřiceti letech působení ve státních školách odešel roku 1888 do důchodu, ale nadále soukromě vyučoval v nadaci hraběte Straky a v ústavu choromyslných. Do pozdního věku si zachoval fyzickou kondici i duševní svěžest, čímž potvrdil platnost zásad, které celý život prosazoval.

Zemřel ve věku 83 let. Malypetrův hrob byl původně na Olšanských hřbitovech, odkud byl přenesen na Vyšehrad. Na Vyšehradě leží v hrobě společně s literárním kritikem, spisovatelem a historikem Bedřichem Fučíkem (1900–1984). Oba se svými blízkými příbuznými.

VYŠEHRADESKÝ HŘBITOV, hrob Tomáše Černého Na vyšehradském hřbitově je pochován rovněž JUDr. Tomáš Černý (1840–1909), významný advokát, činovník Sokola, který stál u jeho vzniku, politik, pražský primátor.

Tomáš Černý vystudoval Akademické gymnázium a právnickou fakultu. Byl osobním přítelem Jindřicha Fügnera a jeho osobnost je úzce spjata se Sokolem Pražským. Při ustavení Tělocvičné jednoty pražské (později Sokol Pražský) dne 16. února 1862 byl Černý zvolen do výboru spolku a o rok později se stal náměstkem Sokola. Po Fügnerově smrti se mu podařilo odvrátit od Sokola hmotné nesnáze a nástrahy.

V roce 1869 si otevřel vlastní advokátní kancelář. Obhajoval především redaktory Národních listů a Pokroku. Sokolská jednota jej zvolila v roce 1872 za svého starostu, kteroužto funkci vykonával po dobu deseti let. Od roku 1871 byl rovněž členem sboru obecních starších Prahy, od roku 1880 náměstkem starosty a v letech 1882 až 1885 byl zvolen starostou hlavního města Prahy. Stal se vlastně prvním starostou v tomto úřadě, když předtím tuto funkci vykonávali purkmistři. Za jeho starostování se k Praze připojil Vyšehrad a Holešovice-Bubny. Byl zvolen i poslancem do zemského sněmu a podílel se na založení ryze české Zemské banky království Českého, v níž působil jako náměstek generálního ředitele. Černý byl rovněž významným členem spolku Svatobor, kde byl členem ředitelstva a pokladníkem.

Hrob na vyšehradském hřbitově náležel od počátku rodině zemského advokáta dr. Horáčka, jehož dcera Marie byla manželkou Tomáše Černého. Také v tomto hrobě odpočívá další významná osobnost, básník a spisovatel Vítězslav Hálek (1835–1874).

MARIE
HORÁČKOVÁ

vdova po architektovi
narozena 1872
zemela 30. března 1917

EDUARD
HORÁČEK

GEOMETR
narozen 1845
zemel 13. května 1916

UDY NIKOLAS HORÁČEK
18. 11. 1871 - 1916

JUD. TOMÁŠ ČERNÝ

ADVOKÁT

naroz. 7. 12. 1840 v Nymburce
zeml. 11. 1909

MARIE ČERNÁ

18. 1. 1848 - 19. 7. 30.

JUD. VRATISLAV ČERNÝ

ADVOKÁT

naroz. 15. 1. 1871 zeml. 9. 1908

OLGA ČERNÁ ml. manželka

naroz. 1. 1. 1887 zeml. 11. 1908

BOHUSLAV KALVOŇA

naroz. 1868 zeml. 1907

IVANOSLAVA ČERNÝ

naroz. 1. 1. 1887 zeml. 1908

MARERINA KESLEROVÁ

naroz. 1868 zeml. 1907

1887 zeml. 1908

1868 zeml. 1907

SOKOL DNES

*Tato publikace je věnována Dagmar Evaldové,
celoživotní sokolce a čestné občance Prahy 2.*

*Za svůj život prošla těžkými zkouškami,
její nejbližší byli za účast v odboji popraveni nacisty.
Vždy měla na paměti poslední slova svého otce:*

„Nezapomeň, že jsem z tebe chtěl mít sokolku.

*A ty víš, co to znamená.“ Sokolským zásadám byla věrná
i v dobách nesvobody, s neutuchající energií a pílí pomáhala
po válce i po roce 1989 obnovovat činnost Sokola.
Od 90. let působila v Sokole Pražském, kde byla léta
vzdělavatelkou. Předávala sokolské myšlenky
dalším generacím, byla všemi respektovanou
autoritou a zosobněním hodnot, které provázely
Sokol od samých počátků.*

*Při setkání s ní si člověk vždy uvědomil
sílu těchto hodnot, spojenou s pokorou
a životním nadhledem.*

Zůstane navždy v našich srdcích.

ZDROJE A LITERATURA:

150 LET SOKOLA PRAŽSKÉHO, 1862–2012, vyd. Tělocvičná jednota Sokol Pražský v roce 2013 pro vlastní potřebu.

WEBOVÉ STRÁNKY ČOS, www.sokol.eu, www.sokolskepamatky.eu

WEBOVÉ STRÁNKY T. J. SOKOL PRAŽSKÝ, www.sokolprazsky.cz

WEBOVÉ STRÁNKY T. J. SOKOL PRAHA KRÁLOVSKÉ VINOHRADY
www.sokolvinohrady.cz

WEBOVÉ STRÁNKY T. J. SOKOL VYŠEHRAD, www.sokolvysehrad.cz

VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV PRAHA, www.vhu.cz

ENCYKLOPEDIE PRAHY 2, encyklopedie.praha2.cz

PUTOVÁNÍ PRAHOU 2 – TRASA SOKOL, putovani.praha2.cz,
podklady J. Hendrich, Loxper, 2021

MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 2

**Encyklopedie
Prahy 2**

encyklopedie.praha2.cz

**Putování
Prahou 2**

putovani.praha2.cz

PODĚKOVÁNÍ

Za spolupráci na přípravě publikace a poskytnutí obrazového materiálu děkujeme zejména Kateřině Pohlové ze Vzdělavatelského odboru České obce sokolské, za obrazový materiál řediteli T. J. Sokol Praha Královské Vinohrady Vladimíru Kačírkovi, vzdělavatelce T. J. Sokol Pražský Jitce Křepelkové, fotografovi Tomáši Syslovi, architektu Patrikovi Bílému z oddělení územního plánování MČ Praha 2, a za skvělé jednání a konzultace při zpracovávání grafické podoby publikace Martině Kapustové a Kateřině Rovenské z agentury Interzeta s.r.o.

SOKOL V PRAZE 2

historie a současnost

NÁMĚTA KONCEPCE PUBLIKACE, SESTAVIL

Milan Polák

REDAKCE

Lukáš Homola, Lea Trojanová, Jaroslav Šolc

TECHNICKÁ REDAKCE

Martina Kapustová a Kateřina Rovenská

ODBORNÁ SPOLUPRÁCE

Mgr. Kateřina Pohlová

SAZBA A TYPOGRAFIE

Kateřina Rovenská

BAREVNÁ ÚPRAVA OBRAZŮ

Interzeta

FOTOGRAFIE A REPRODUKCE OBRAZŮ

archivy ČOS, T. J. Sokol, Milan Polák

PRODUKCE

Interzeta

VYDAL

Městská část Praha 2, 2022

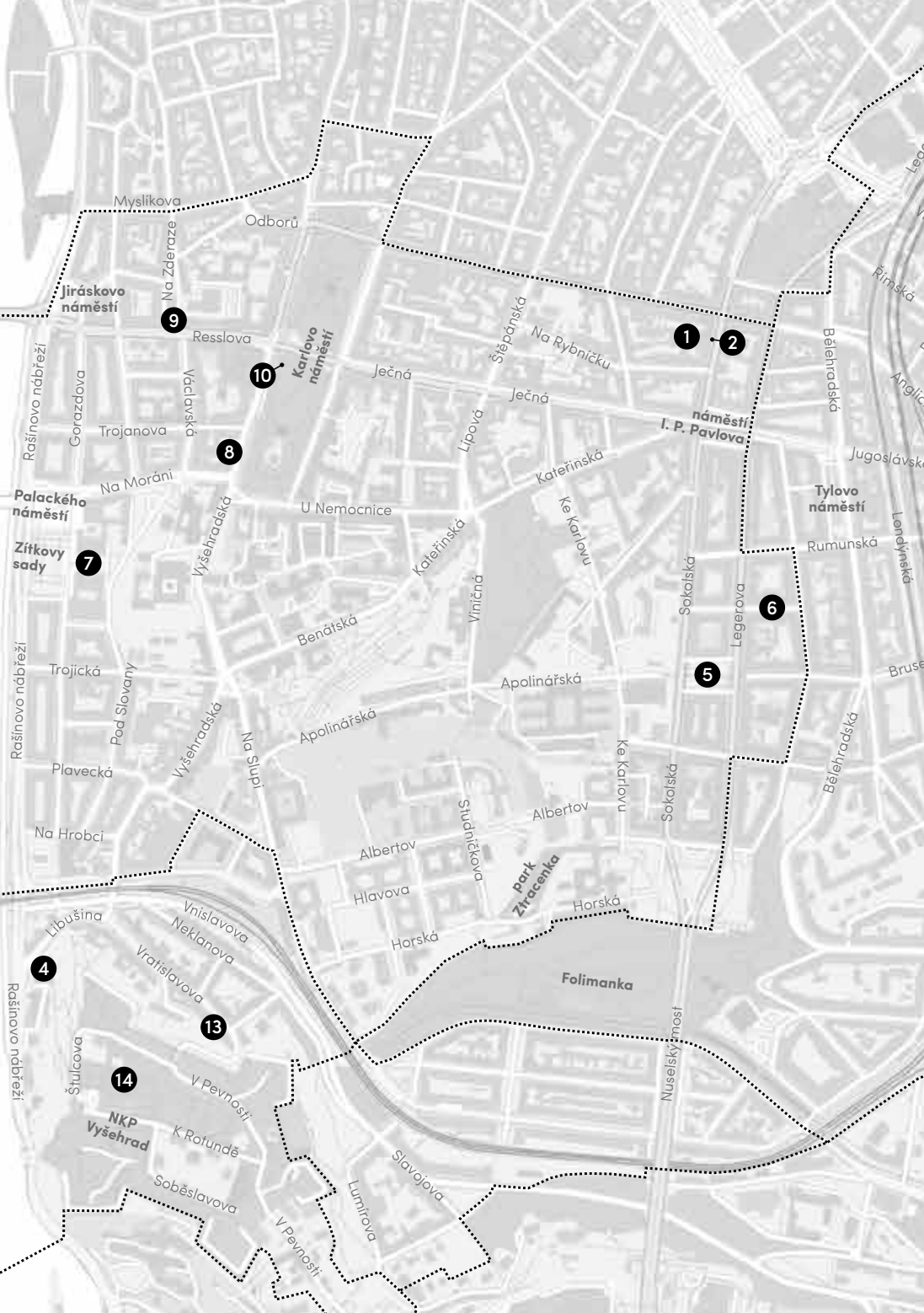
TISK

Triangl, a. s.

NÁKLAD

400 kusů

ISBN - 978-80-908471-2-5

Jiráskovo náměstí

9

Karlovo náměstí

10

1

2

náměstí I. P. Pavlova

8

Palackého náměstí

7

Zitkovy sady

6

Tylovo náměstí

5

Trojická

Pod Slovany

Plavecká

Na Hrobci

4

Rašínovo nábřeží

Štůlcova

14

NPK Vyšehrad

13

K Račundě

Soběslavova

V Pevnosti

Lunňova

Slavojova

Park Ztracenka

Folimanka

Nuselský most

Myslíkova

Odborů

Na Zderaze

Resslova

Václavská

Trojanova

Rašínovo nábřeží

Coradova

Na Moráni

Ječná

Lipová

Štěpánská

Ječná

Kateřinská

Ke Karlovu

Kateřinská

Viničná

Benátská

Apolinářská

Apolinářská

Ke Karlovu

Sokalská

Legerova

Rumunská

Jugoslávská

Anglická

Londýnská

Bruselská

Bělehradská

Bruselská

Bruselská

Bruselská

Bruselská

Bruselská

Bruselská

Bruselská

Bruselská

Bruselská

Bruselská

Bruselská

Bruselská

Bruselská

Chopinova

Krkonošská

Polská

Mánesova

Vínohradská

sady Svatopluka Čecha

Slezská

Chodská

Kladská

Moravská

Lužická

sady Bratří Čapků

vličky sady

- 1** T. J. Sokol Pražský (Sokolská 1437/43, Žitná 1438/42)
- 2** Pamětní deska Miroslava Tyrše a Jindřicha Fügnera (Sokolská 1437/43)
- 3** T. J. Sokol Královské Vinohrady (Polská 2400/1a)
Pomník k výročí 150 let založení Sokola (před sokolovnou)
Pamětní deska členům Sokola Královské Vinohrady (hala sokolovny)
Pamětní deska arm. gen. Aloise Eliáše (hala sokolovny)
- 4** T. J. Sokol Vyšehrad (Rašínovo nábřeží 65/24)
- 5** Fügnerovo náměstí
- 6** Tyršova ulice
- 7** Pomník Praha svým vítězným synům (Žitkovy sady)
- 8** Pamětní deska Josefa Suka (Karlovo nám. 317/5)
- 9** Chrám sv. Cyrila a Metoděje
Národní památník hrdinů heydrichiády (Resslova 307/9)
- 10** Pomník Karoliny Světlé (Karlovo náměstí)
- 11** Rodný dům a pamětní deska gen. Aloise Eliáše (Francouzská 436/36)
- 12** Vila Osvěta (Jana Masaryka 165/22)
- 13** Pamětní deska mjr. Jaroslava Evalda
a JUDr. Karla Evalda (Vratislavova 129/36)
- 14** Vyšehradský hřbitov